

Achievement Evaluation of Using Guidelines to Promoted Breastfeeding by Transporting Breast Milk with Love from Mothers to Babies Project in Health Region 7 collaboration with Department of Health

Sujitra Khunnoi¹, Chatri Metatharatip², Anonglak Srisaenpang³

(Receive 21st May 2024; Revised : 23rd June 2024; Accepted 27th June 2024)

ABSTRACT

This research aims to evaluate achievement. Using guidelines to promote breastfeeding by transporting breast milk the CIPP Model. The target population consists of postpartum mothers who use the free frozen breast milk transportation service. Health personnel, Line Official Account administrators, and officials of private milk transport companies. A total of 47 people collected data and analyzed qualitative data with content analysis, during the study period of January 2024 to April 2024, a period of 4 months.

The results found that the project has both quantitative and qualitative results. From the assessment of the context evaluation in the northeastern region, women of reproductive age migrate to work abroad. The rate of breastfeeding for at least 6 months is below the threshold. Input evaluation found that mothers who use the service after giving birth the frequency of delivery was found to be from 1 to 28 times. 97.14% had exclusively breastfed for 6 months. Process evaluation, focus on public relations plans It is the cornerstone of social success. Product evaluation appear as empirical evidence. There were 268 people who wanted to join the project and used the frozen breast milk delivery service. It was found that 210 children had been breastfed for 6 months or more, accounting for 66.45 percent. In addition, it was found that mothers who participate in the project can save approximately 5,000-7,000 baht per month on formula milk. It is recommended that the project be continuously publicized. and arrange transportation services covering areas of public hospitals and health promoting hospitals throughout the country, increasing transportation channels to spread even more, such as frozen food delivery companies, Thailand Post, expanding the network of bus companies, not limited to large companies. May consider routes of trains and passenger vans between provinces or districts.

Keywords: Achievement Evaluation, Transporting Breast Milk , Breastfeeding

^{1,3}Registered Nurse (Professional level), ²Medical Physician (Practitioner level)

¹⁻³Regional Health Promotion Center 7 Khon kaen

Corresponding author, Sujitra Khunnoi, e-mail: sujitrakhun2023@gmail.com

บทนำ

การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่มีประโยชน์ต่อมารดาและทารกและเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการดูแลทารกให้เจริญเติบโต แข็งแรง สมบูรณ์ และมีผลดีทั้งต่อสุขภาพของมารดาและทารก⁽¹⁾ องค์การอนามัยโลกและองค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (UNICEF) แนะนำให้มารดาเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน และควรเลี้ยงร่วมกับอาหารเสริมตามวัยมากกว่า 2 ปี ซึ่งกระทรวงสาธารณสุขไทย มีนโยบายส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โดยตั้งเป้าหมายให้ทารกอายุต่ำกว่า 6 เดือนกินนมแม่อย่างเดียวเพิ่มขึ้นเป็นอย่างน้อยร้อยละ 50 ภายในปี 2568⁽²⁾ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ศูนย์อนามัยที่ 7 ขอนแก่น ได้ตระหนักและเห็นความสำคัญของการส่งเสริม สนับสนุน ปกป้องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน ให้บรรลุเป้าหมาย โดยมีการขนส่งสาธารณสุขอย่างเป็นรูปธรรม จึงได้จัดทำโครงการต้นแบบการมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการด้านการขนส่ง โดยพัฒนาระบบการขนส่งนมแม่ฟรี เป็นความร่วมมือ กับภาคเอกชน ได้แก่ 1) บริษัทขนส่งจำกัด 2) บริษัทนครชัยแอร์จำกัด 3) บริษัทไทยแอร์เอเชียจำกัด และ 4) บริษัท เอเวอร์เรสต์ ด็อกเตอร์ จำกัด ต่างมีเจตนารมณ์ร่วมกันในการส่งเสริมให้แม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมตนเองอย่างน้อย 6 เดือน จึงได้จัดทำโครงการเพื่อขับเคลื่อน นโยบายและให้การสนับสนุนแม่ที่ทำงานต่างจังหวัดสามารถส่งนมแม่ข้ามจังหวัดโดยไม่มีภาระค่าใช้จ่ายภายใต้โครงการ “ภาคีร่วมใจส่งรักส่งนมจากอกแม่สู่ลูก” ในปี พ.ศ.2561 จนถึงปัจจุบัน โดยบริการจัดส่งนมแม่ฟรีทั่วไทยไปกับบริษัทขนส่งทั้ง 4

แห่ง มีวัตถุประสงค์หลัก เพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายครอบครัวแม่หลังคลอด ชะลอการให้นมผงทดแทนนมแม่ โดยแม่ที่ต้องกลับไปทำงานยังคงสามารถเลี้ยงลูกด้วยนมตนเองอย่างต่อเนื่องได้นับเป็นความร่วมมือของภาคีเครือข่าย ช่วยเหลือในการขนส่งนมแม่ครั้งแรกในประเทศไทย⁽³⁾

อนึ่งในแผนการดำเนินโครงการดังกล่าว ยังมีได้มีการระบุถึงขั้นตอน และวิธีการติดตาม ประเมินผลความสำเร็จของโครงการไว้ จึงทำให้ปัจจุบันยังไม่มีผลการประเมินผลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้รับผิดชอบโครงการและทีม เล็งเห็นความสำคัญ ของขั้นตอนการประเมินผลการดำเนินงาน เพื่อสะท้อนผลของโครงการ การประเมินผลสัมฤทธิ์หรือความสำเร็จของโครงการ จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ชี้ให้เห็นความสำเร็จหรือความล้มเหลวของโครงการฯ ซึ่งอาจจะส่งผลกระทบโดยตรงต่อผู้ดำเนินโครงการและภาคีเครือข่าย ผู้ใช้บริการและผู้มีส่วนได้เสีย ผู้วิจัยจึงออกแบบการประเมินโดยใช้การประเมินตามตัวแบบระบบ ภายใต้กรอบแนวคิดในรูปแบบซีป (CIPP Model) ประกอบด้วย การประเมินด้านบริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลลัพธ์⁽⁴⁾ มาใช้ในการประเมินผลสัมฤทธิ์หรือผลของความสำเร็จ การใช้แนวทางการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ด้วยการขนส่งนมแม่ ในโครงการภาคีร่วมใจส่งรักส่งนมจากอกแม่สู่ลูกในเขตสุขภาพที่ 7 กรมอนามัย เพื่อป้องกันผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นกับกลุ่มผู้ใช้บริการ นำไปสู่การเผยแพร่ และใช้ประโยชน์ ในการขยายผลของรูปแบบฯ กับกลุ่มเป้าหมายเดียวกันในบริบทพื้นที่อื่นต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ของการใช้รูปแบบการพัฒนากระบวนการขนส่งนมแม่ โครงการภาคีร่วมใจส่งรักส่งนมจากอกแม่สู่ลูก เขตสุขภาพที่ 7 กรมอนามัย

ขอบเขตการวิจัย

ดำเนินการวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือน มกราคม-เมษายน 2567 ครอบคลุมการใช้บริการขนส่งนมแม่ฟรีทั่วประเทศ โดยบริษัทขนส่งเอกชน 3 บริษัท ประกอบด้วย 1) บริษัทขนส่งจำกัด 2) บริษัทนครชัยแอร์จำกัด 3) บริษัทไทยแอร์เอเชียจำกัด

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยประเมินผลสัมฤทธิ์โครงการภาคีร่วมใจส่งรักส่งนมจากอกแม่สู่ลูกเขตสุขภาพที่ 7 กรมอนามัยนี้ ใช้รูปแบบการประเมินแบบ CIPP Model เป็นการประเมินวัตถุประสงค์และรายละเอียดต่าง ๆ เพื่อช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการและกิจกรรม และมีลักษณะเป็นแบบประเมินความก้าวหน้าเพื่อชี้จุดเด่นจุดด้อยของการดำเนินงาน จึงเป็นแนวทางในการประเมินทั้งในระยะก่อนการดำเนินงาน ระหว่างการดำเนินงาน และเมื่อเสร็จสิ้นการดำเนินงาน โดยประเมินในด้านต่างๆ ตามกรอบแนวคิดของ สตีฟเฟิลบีม⁽⁵⁾ รูปแบบซีป (CIPP Model) นับเป็นวิธีการประเมินผลสัมฤทธิ์หรือประเมินความสำเร็จของโครงการ โดยสาระสำคัญของการประเมิน 4 องค์ประกอบได้แก่ 1) การประเมินบริบทหรือสภาวะแวดล้อม (Context evaluation) 2) การประเมินผลปัจจัยนำเข้า

Input evaluation) 3)การประเมินผลกระบวนการ (Process evaluation) และ 4) การประเมินผลผลิต ผลลัพธ์ รวมถึงผลกระทบที่ตามมา (Product evaluation) ซึ่งการศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีประมวลสรุปจากข้อมูลการประเมินผล ทั้ง 4 ด้าน ในโครงการภาคีร่วมใจส่งรักส่งนมจากอกแม่สู่ลูกเขตสุขภาพที่ 7 กรมอนามัยจากการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง หรือ ผู้ให้ข้อมูล

ประกอบด้วยผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 3 กลุ่ม คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ดังนี้

กลุ่มที่ 1 มารดาหลังคลอดผู้ใช้บริการขนส่งนมแม่ มารดาหลังคลอดที่เข้าร่วมโครงการฯ อย่างน้อย 1 ครั้ง ในช่วงเดือน ธันวาคม 2566 - เมษายน 2567 จำนวน 35 ราย

กลุ่มที่ 2 บุคลากรด้านสุขภาพ ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ ศอ. 7 ผู้ให้บริการคลินิกนมแม่ หรือผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการดำเนินงานโครงการฯ และผู้ดูแลระบบ Line Official Account รวมจำนวน 7 คน

กลุ่มที่ 3 เจ้าหน้าที่บริษัทขนส่งนมเอกชน จำนวน 5 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย 3 ชุดดังนี้

ชุดที่ 1 แนวทางในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth interview)

ชุดที่ 2 แนวทางในการอภิปรายกลุ่ม (Focus Group Discussion)

ชุดที่ 3 แนวทางในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth interview)

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ผู้วิจัยนำเสนอเครื่องมือต่อคณะกรรมการที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบจำนวน 3 ท่านเพื่อประเมินความตรงตามเนื้อหา (Content validity) ครอบคลุมชัดเจน โดยหาค่าความเที่ยงตรงของแนวคำถาม (IOC) มีค่า 0.80-1.00

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลเชิงปริมาณ จากเครื่องมือชุดที่ 1 ลักษณะทางประชากร ให้สถิติเชิงพรรณนา ค่าความถี่และร้อยละ

2. ข้อมูลเชิงคุณภาพ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth interview) และการอภิปรายกลุ่ม (Focus group discussion) วิเคราะห์ Content Analysis โดยใช้วิธีการวิเคราะห์แก่นสาระ (Thematic Analysis) ด้วยการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic inductive) โดยการจำแนกและระบบข้อมูล (Typology and Taxonomy)

การพิทักษ์สิทธิกลุ่มเป้าหมาย

โครงการวิจัยผ่านการรับรองโดยคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ศูนย์อนามัยที่ 7 ขอนแก่น รหัสโครงการ 076

วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก และการอภิปรายกลุ่ม โดยกลุ่มที่ 1 มารดาหลังคลอดหรือผู้ใช้

บริการขนส่งนมแม่ และกลุ่มที่ 3 เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องของบริษัทขนส่งนมเอกชน ผู้วิจัยใช้รูปแบบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth interview) ในระบบออนไลน์ เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายกระจายทั่วทุกภูมิภาคในประเทศไทย ส่วนกลุ่มที่ 2 บุคลากรด้านสุขภาพคลินิกนมแม่ คอ. 7 และ ผู้ให้บริการในกระบวนการดำเนินงานโครงการฯ และอยู่ในระบบ Line Official Account ผู้วิจัยใช้การอภิปรายกลุ่ม (Focus Group Discussion) เข้าสู่สนามโดยการแนะนำตนเอง และวัตถุประสงค์ และผู้วิจัยดำเนินการตามกระบวนการอภิปรายกลุ่ม

ผลการวิจัย

1. คุณลักษณะทางประชากรผู้ให้ข้อมูล พบว่ามีผู้ใช้บริการส่งนมแม่จำนวนทั้งสิ้น 268 ครั้ง ประชากรเป้าหมายผู้ใช้บริการส่งนมแม่ทั้ง 3 บริษัท ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งเป็นผู้ใช้บริการส่งนมแม่แห่งหนึ่ง จำนวน 35 ราย อายุเฉลี่ย 32.0 ปี โดยมารดาหลังคลอดทุกคนได้ใช้สิทธิ์ในการลาคลอดครบ 3 เดือน มีเพียง 1 รายพนักงานบริษัท ลาคลอดได้เพียง 1 เดือน เนื่องจากเพื่อนร่วมงานลาออกกะทันหัน หน่วยงานจึงขอร้องให้กลับมาทำงาน มารดาที่ใช้บริการส่งนมในโครงการฯ มีช่วงอายุตั้งแต่ 26-42 ปี ส่วนใหญ่เป็นมารดาหลังคลอดลูกคนแรก ความถี่ในการส่งนม พบตั้งแต่ 1 ครั้ง ถึงสูงสุดจำนวนส่ง 28 ครั้ง เป็นคุณแม่วัยอายุ 29 ปี ประกอบอาชีพพนักงานบริษัทเอกชน ส่งนมสำหรับลูกคนแรก ตั้งแต่ลูกอายุ 4 เดือน จวบจนปัจจุบันลูกอายุ 1 ปี 3 เดือน ใช้บริการบริษัทขนส่งจำกัด (รท บขส. 99) ต้นทางจังหวัด

สมุทรปราการ ไปยังจังหวัดตาก ส่วนใหญ่มารดาเป็นผู้ใช้บริการส่งนมหลังปัมน้ำนมเก็บแบบแช่แข็งตามกระบวนการขั้นตอนที่กำหนด ซึ่งผู้ใช้บริการส่งนม มีรายได้เฉลี่ย 34,857 บาท รายได้ต่ำสุด 15,000 บาท/เดือน สูงสุด มากกว่า 50,000 บาท/เดือน อาชีพหลากหลายได้แก่ รับราชการ จำนวน 8 คน ธุรกิจส่วนตัวจำนวน 7 คน พนักงานรัฐวิสาหกิจ จำนวน 7 คน ค้าขาย จำนวน 7 คน และพนักงานบริษัทเอกชน จำนวน 6 คน ร้อยละ 100 มีการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป อายุลูกตั้งแต่ 3 เดือนขึ้นไป จนสูงสุดนับถึงปัจจุบันลูกอายุ 1 ปี 3 เดือน มารดาส่วนใหญ่ได้ให้ลูกดูนมจากอกแม่ครบ 3 เดือน มีเพียง 1 ราย ที่ได้ดูนมจากขวดเมื่ออายุครบ 1 เดือน จากนั้นได้ให้ลูกดูนมแม่จากขวด โดยใช้บริการส่งนมแม่แช่แข็งฟรีครบ 6 เดือน ร้อยละ 100 โดยไม่ป้อนอาหารเสริม มีเพียง 1 รายที่ป้อนน้ำแกงทารกตอนอายุ 4 เดือน

ด้านบุคลากรสุขภาพ จำนวน 5 ราย และผู้บริหาร จำนวน 2 ราย ให้แนวคิดการก่อตั้งโครงการฯ นโยบายการดำเนินงาน การประสานเครือข่าย และสะท้อนปัญหาอุปสรรครวมถึงปัจจัยความสำเร็จได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้มีแอดมินเพจ จำนวน 1 รายให้ข้อมูล เป็นผู้ดูแลระบบ line OA อย่างต่อเนื่องช่วยตอบปัญหาแก้ไขสถานการณ์ในแต่ละขั้นตอนการใช้บริการเจ้าหน้าที่บริษัทขนส่งเอกชน รวมทั้งสิ้นจำนวน 6 ราย ครอบคลุมบริษัทเอกชนทั้ง 3 แห่ง ซึ่งผู้ให้ข้อมูลมีทั้งพนักงานผู้ให้บริการทั่วไป และผู้จัดการบริษัททั้ง 3 แห่ง ซึ่งเป็นผู้รับนโยบายและสนับสนุนผู้ให้บริการขนส่งนมแม่ฟรีทุกขั้นตอน จนสามารถส่งนมแม่แช่แข็งถึงปลายทาง

อย่างปลอดภัยโดยตลอดช่วงที่ดำเนินการไม่พบรายงานนมแม่แช่แข็งเน่าเสียตลอดช่วงดำเนินการ

2. วิเคราะห์ผลการดำเนินงาน และการประเมินผลโครงการฯ ด้านบริบทแวดล้อม ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต (CIPP Model)

2.1 การประเมินสถานะแวดล้อม (Context Evaluation)

ปัญหาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ให้ครบ 6 เดือนนั้นเป็นปัญหาระดับชาติ ข้อมูลจากระบบฐานข้อมูลสุขภาพกระทรวงสาธารณสุข (Health Data Center: HDC) ในปี พ.ศ. 2562 พบว่า อัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างน้อย 6 เดือน ร้อยละ 23.1 แต่ข้อมูลการสำรวจจากองค์กร UNICEF ในปีเดียวกันกลับพบว่ามีการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างน้อย 6 เดือน มีเพียงร้อยละ 5.4 ซึ่งมีความแตกต่างกันกับข้อมูลของภาครัฐ ในขณะที่อัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างน้อย 6 เดือนในเขตสุขภาพที่ 7 มีเพียงร้อยละ 33.6 เท่านั้นจะเห็นว่าแม่ส่วนใหญ่ยังไม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ครบ 6 เดือนได้ ซึ่งปัญหาที่ตามมาในระยะสั้น คือ ภาระค่าใช้จ่ายที่เพิ่มมากขึ้นจากการที่ครอบครัวต้องซื้อนมผสมมาเลี้ยงดูทารก และความผูกพันของมารดาและทารกที่น้อยลง ส่วนปัญหาที่จะเกิดขึ้นตามมาในระยะยาวนั้นคือ ปัญหาพัฒนาการเด็กล่าช้า ปัญหาค่าใช้จ่ายในการรักษาภาวะเจ็บป่วยของเด็ก ปัญหาสุขภาพของมารดา ปัญหาโรคเรื้อรังทั้งของมารดาและทารก ซึ่งปัญหาในระยะยาวเหล่านี้ล้วนส่งผลกระทบต่อการพัฒนาาระบบสาธารณสุขของประเทศเป็นอย่างยิ่ง

บริบทภาคอีสาน หญิงวัยเจริญพันธุ์ โดยส่วนใหญ่เป็นวัยแรงงานมีการอพยพย้ายถิ่นไปทำงานต่างจังหวัดกันเพื่อหารายได้จือจุนครอบครัวซึ่งเป็นแรงงานทั้งในและนอกระบบที่ขาดโอกาสในการเลี้ยงลูกต่อเนื่องได้จนถึง 6 เดือน ในปี พ.ศ.2561 ศูนย์อนามัยที่ 7 ขอนแก่นได้ประสานขอความร่วมมือบริษัทขนส่งเอกชนเข้าร่วมเป็นเครือข่ายให้บริการส่งนมแม่ฟรีให้กับมารดาที่สิ้นสุดระยะลาคลอด และต้องกลับไปทำงานห่างไกลจากลูก จึงได้จัดทำ โครงการ “ส่งความรัก (นํานม) จากอกแม่สู่ลูก” เพื่อให้ลูกได้กินนมแม่อย่างเดียวยุติครบ 6 เดือน และกินนมแม่ได้อย่างต่อเนื่องจนอายุ 2 ปีหรือมากกว่า โดยการปั๊มเก็บนํานมแม่แช่แข็งไว้ให้ลูกได้ดื่มอย่างต่อเนื่อง มีเครือข่ายภาคเอกชนที่มีความประสงค์เข้าร่วมโครงการเพื่ออำนวยความสะดวกด้านการขนส่งนมแม่ ได้แก่ บริษัทขนส่งกรุงเทพ บริษัทชาญทัวร์ บริษัท ก. เกียรติชัยพัฒนาขนส่ง และบริษัทแอร์เอเชีย โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อลดปริมาณการใช้นมผสมสำหรับทารกในกรณีที่มารดาหลังคลอดต้องกลับไปทำงานต่างจังหวัด 2) เพิ่มอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในแม่ที่ทำงานต่างจังหวัด 3) ทำบันทึกข้อตกลง MOU ความร่วมมือ กับผู้เกี่ยวข้องบริการขนส่งทั้งภาครัฐและเอกชน โดยเริ่มประชุมชี้แจงโครงการ ในเดือนพฤศจิกายน 2561 ระยะเวลาดำเนินการส่งนมแม่ฟรีในช่วง 1 พฤศจิกายน 2561 - 30 กันยายน 2562 ในพื้นที่เขตสุขภาพที่ 7

จากนั้นในปี พ.ศ. 2563 ศูนย์อนามัยที่ 7 ขอนแก่น ร่วมกับกลุ่มอนามัยแม่และเด็ก กรมอนามัย ได้จัดทำโครงการภาคีร่วมใจส่งรัก

ส่งนมจากอกแม่สู่ลูกเขตสุขภาพที่ 7 ขอนแก่น ได้ขยายเครือข่าย บริษัทเอกชนผู้ร่วมให้บริการเป้าหมาย เพื่ออำนวยความสะดวกในการรับ-ส่ง นํานมแม่ ควบคุมและเก็บรักษาคุณภาพนํานมแม่ ซึ่งจะช่วยสนับสนุนให้ คุณแม่กลุ่มนี้สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างต่อเนื่องได้นานเท่าที่ ต้องการ ต่อมาเดือนสิงหาคม 2563 ได้ขยายการดำเนินการเพิ่มขึ้นในเขตสุขภาพที่ 8 (อุดรธานี หนองคาย บึงกาฬ หนองบัวลำภู เลย สกลนคร มุกดาหาร) โดยมีสายการบินแอร์เอเชีย และบริษัท นครชัยแอร์ จำกัด ร่วมให้บริการขนส่งนมแม่แช่แข็งโดยไม่คิดค่าบริการ ระยะเวลาดำเนินการ 1 ปี สิ้นสุดโครงการในเดือนสิงหาคม 2563 เพื่อให้มีโอกาสดูแลความรักความห่วงใยถึงลูกผ่านทางนํานมอย่างต่อเนื่อง กรมอนามัยกระทรวงสาธารณสุข จึงได้เข้าร่วมขับเคลื่อนโครงการให้ขยายเครือข่ายและดำเนินงานได้ครอบคลุมทุกภูมิภาคการขนส่งนมแม่ฟรีทั่วประเทศภายใต้ “โครงการภาคีร่วมใจส่งรักส่งนมจากอกแม่สู่ลูกเขตสุขภาพที่ 7 ขอนแก่น ร่วมกับกรมอนามัย” ระหว่าง กรมอนามัย ร่วมกับมูลนิธิศูนย์นมแม่แห่งประเทศไทย บริษัทขนส่งเอกชน และบริษัท เอเวอรี่เดียส์ ด็อกเตอร์ จำกัด เริ่มให้บริการตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2563 จนถึงปัจจุบันพร้อมทั้งได้ทำ MOU ในเดือน สิงหาคม พ.ศ. 2563 ร่วมกับบริษัทขนส่งภาคเอกชนดำเนินการร่วมกันจนถึงปัจจุบัน ได้แก่ 1) บริษัทขนส่งจำกัด 2) บริษัทนครชัยแอร์จำกัด 3) บริษัทไทยแอร์เอเชียจำกัด จะเห็นได้ว่าบางบริษัทได้ถอนตัวให้บริการให้แก่ บริษัทขนส่งกรุงเทพ บริษัทชาญทัวร์ และบริษัท ก. เกียรติชัยพัฒนาขนส่ง เดือนสิงหาคม 2562 เนื่องจากมีการปรับเปลี่ยน

ผู้จัดการคนใหม่ไม่ได้ส่งงานต่อเนื่อง และเส้นทางในการเดินทางถูกรับลดลงจากภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ และสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรค COVID-19

หากพิจารณาข้อมูลการส่งนมแม่ฟรีกับบริษัทเอกชนทั้ง 3 แห่ง 3 ปี ย้อนหลังในปี พ.ศ. 2564-2566 พบว่ามีการใช้บริการจำนวน 341, 294 และ 316 ครั้ง ตามลำดับมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 317 ครั้ง/ปี ในแต่ละเดือนมีผู้ใช้บริการจำนวนคนไม่แน่นอน หากพิจารณาความถี่ของการใช้บริการส่งนมแม่ พบว่าในปี พ.ศ. 2564 มีผู้ใช้บริการ บริษัทแอร์เอเชียจำกัด สูงสุดจำนวน 31 ครั้ง/คน ในขณะที่การใช้บริการ บริษัทขนส่งจำกัดสูงสุดจำนวน 18 ครั้ง/คน และบริษัทนครชัยแอร์จำกัด จำนวน 10 ครั้ง/คน ส่วนในปี พ.ศ. 2565 มีผู้ใช้บริการ บริษัทแอร์เอเชียจำกัด สูงสุดจำนวน 14 ครั้ง/คน และในปี พ.ศ. 2566 มีผู้ใช้บริการ บริษัทไทยแอร์เอเชียจำกัดสูงสุดจำนวน 12 ครั้ง/คน ส่วนใหญ่ต้นทางของผู้ใช้บริการคือส่งออกจากจังหวัดกรุงเทพมหานคร ไปยังปลายทางครอบคลุมจังหวัดในภาคอีสาน ภาคเหนือ และภาคใต้ ปัจจุบัน ณ วันที่ 30 เมษายน 2567 มีผู้ลงทะเบียนเพื่อขอใช้บริการสะสมจำนวน 4,467 คน สร้างใบปะหน้าจำนวน 20,251 ใบ และ Scan QR Code พร้อมส่ง จำนวน 2,878 ครั้ง

2.2 การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) ผู้วิจัยศึกษาและประเมินเกี่ยวกับโครงสร้างหน่วยงานผู้ให้บริการด้านสุขภาพซึ่งประกอบด้วยหน่วยงานภาครัฐซึ่งเป็นหน่วยงานที่ให้บริการในระดับเขต และระดับกระทรวง ได้แก่ศูนย์อนามัยที่ 7 และ 8 หน่วย

งานหลักในการขับเคลื่อนโครงการฯ มีการจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน วางแผนกิจกรรมบริการขนส่งนมแม่ฟรี ร่วมกับหน่วยงานระดับกระทรวง คือกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ได้สำเร็จ โดยมีเครือข่ายที่เป็นภาคเอกชนที่เป็นหน่วยบริการรับจัดส่งนมแม่แม่แม่แม่ฟรี มีการทำข้อตกลงร่วมกัน (MOU) เพื่อให้การส่งนมแม่แม่แม่ฟรี มีความชัดเจนและมีความต่อเนื่องตลอดระยะเวลาที่กำหนดในข้อตกลงร่วม นอกจากนี้ยังมีมูลนิธิศูนย์นมแม่แห่งประเทศไทย ให้การสนับสนุนด้านการประชาสัมพันธ์ รูปแบบของโครงการ เห็นได้ชัดเจนว่าเป็นความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีการสื่อสารและประชุมสรุปโครงการร่วมกัน โดยกลุ่มเป้าหมายล้วนเห็นประโยชน์ที่เกิดขึ้นทั้งในระดับหน่วยงานการบรรลุเป้าหมายของโครงการฯ ระดับบุคคล และครอบครัวมารดาหลังคลอดที่เข้าร่วมโครงการฯส่งนมแม่แม่แม่ฟรี เพื่อสุขภาพที่ดีของบุตร และส่งผลดีต่อครอบครัว โดยเฉพาะมิติทางเศรษฐกิจ ลดภาวะค่าใช้จ่ายในครอบครัวทั้งค่าขนส่งและลดค่าซื้อนมผสม นอกจากนี้ยังสะท้อนการสร้างสรรค์สังคม หรือการคำนึงถึงผลประโยชน์อนาคตของชาติที่มีต่อสังคม ของเหล่าบริษัทขนส่งเอกชน ในการสนับสนุนให้เด็กไทยได้กินนมแม่อย่างต่อเนื่องตามนโยบาย ภายใต้การสื่อสารประชาสัมพันธ์ที่หลากหลายรูปแบบที่ผู้ใช้บริการสามารถเข้าถึงได้ง่ายในระหว่างเตรียมการ และระหว่างดำเนินการส่งนมแม่แม่แม่ฟรี โดยมีบริษัท เอเวอร์เรย์ ด็อกเตอร์ จำกัด พัฒนาแพลตฟอร์ม Line Official Account “ส่งนมแม่กับกรมอนามัย” (Line OA) เพื่อเป็นระบบสนับสนุนให้มารดาเข้าถึงข้อมูลบริการส่งรักส่ง

ตามขั้นตอน 1) นมแม่จะต้องถูกบรรจุแข็งในถุงบรรจุนมแม่โดยเฉพาะเท่านั้น 2) นมแม่แช่แข็งจะต้องถูกบรรจุลงในกล่องโฟมที่ปิดสนิทไม่มีรอยรั่วซึม 3) วัสดุรักษาความเย็นต้องเป็นเจลรักษาความเย็นเท่านั้น ห้ามไม่ใช้น้ำแข็ง น้ำแข็งแห้ง หรือวัสดุรักษาความเย็นอื่นๆ วิธีการแพ็คนมแบบแห้ง ตั้งแต่การเตรียมนมสำหรับส่ง การห่อด้วยหนังสือพิมพ์ 4-5 ชั้น แล้วนำไปแช่แข็งต่ออีก 1 คืน และเตรียมกล่องลังโฟมเพื่อบรรจุนมแม่ พร้อมใส่น้ำแห้งแข็งในขั้นตอนการบรรจุพบปัญหาเฉพาะในช่วงแรกบางราย บริษัทขนส่งพนักงานบางคนไม่รับทราบข้อมูลโครงการฯ ผู้ใช้บริการต้องโทรประสานขอความช่วยเหลือจากผู้รับผิดชอบโครงการฯ และทุกอย่างสามารถบริหารจัดการในเวลานั้น และผู้ให้บริการสามารถส่งนมถึงมือผู้รับได้สำเร็จ

ขั้นการประเมิน

หลังจากที่เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ 1 กุมภาพันธ์ 2562 สิ้นสุดในวันที่ 31 มกราคม 2563 คลินิกนมแม่ ศูนย์อนามัยที่ 7 ขอนแก่นเป็นผู้รับผิดชอบและผู้ประสานงานโครงการฯ มีการสะท้อนประเด็นปัญหาระหว่างดำเนินการตลอดปี พ.ศ. 2562 ได้แก่ บริษัทขนส่งภูหลวง บริษัทชาญทัวร์ บริษัท ก.เกียรติชัยพัฒนาขนส่ง ได้ยกเลิกการให้บริการ ในขณะเดียวกัน บริษัทนครชัยแอร์ได้ทำบันทึกเข้าร่วมโครงการกับทางศูนย์อนามัยที่ 8 อุดรธานีและให้บริการครอบคลุมมาถึงจังหวัดในเขตสุขภาพที่ 7 คือ ขอนแก่น ร้อยเอ็ด มหาสารคาม และกาฬสินธุ์ การประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้บริการโดยภาพรวม และนำผลการดำเนินงานที่ผ่านมาเข้าสู่วาระการประชุมรับรอง เพื่อเตรียมทำ MOU

โครงการภาคีร่วมใจส่งรักส่งนมจากอกแม่สู่ลูก เดือนสิงหาคม 2563 หลัง MOU ยังไม่มีรายงานผลการประเมินหรือการประชุมติดตามงานใดๆ เพิ่มเติม มีเพียงการจัดทำข้อเสนอ ผลการประเมินและจัดทำรายงานเพื่อประกอบการพิจารณารางวัลบริการภาครัฐ ประจำปี 2566 โดยใช้ผลงานที่ดำเนินการไปแล้วในปี 2563 ซึ่งผลการประเมินนำเสนอหลักฐานเชิงประจักษ์มีความแตกต่างกันกับข้อมูลที่ปรากฏในระบบฐานข้อมูล Line OA

2.4 การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) ระหว่างวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2562-28 มกราคม 2563 พบว่า มีผู้ประสงค์เข้าร่วมโครงการฯ และสมัครผ่านทางลิงค์ จำนวน 268 คน แต่ใช้บริการส่งนมแม่แช่แข็งฟรี จำนวน 40 คน ประกอบด้วย บริษัทไทยแอร์เอเชีย 24 คน/224 ครั้ง บริษัทรถตู้ภูเขียวขนส่ง ขอนแก่น-ภูพาน จำนวน 2 คน/12 ครั้ง บริษัทชาญทัวร์ 5 คน/31 ครั้ง บริษัทนครชัยแอร์ 9 คน/10 ครั้ง บริษัท ก.เกียรติชัยพัฒนาขนส่ง ไม่มีผู้ให้บริการ พบว่ามีจำนวน 135 คนที่ไม่ใช้บริการหลังจากที่ลงทะเบียน เนื่องจากบริการขนส่งที่มีอยู่นอกเส้นทางที่ต้องการ จำนวน 56 คน แม่และลูกย้ายมาใกล้บ้านจำนวน 18 คน ความไม่สะดวกในการจัดหาคนไปส่ง/รับ จำนวน 25 คน และคุณแม่บางราย ขนนมแม่แช่แข็งกลับเอง หรือฝากญาติจำนวน 33 คน และไม่สามารถติดต่อไม่ได้จำนวน 90 คน ผลการประเมินความพึงพอใจอยู่ในระดับดีมากสูงถึง ร้อยละ 75 ระดับดี ร้อยละ 25 นอกจากนี้โครงการยังเป็นผลผลิตที่สำคัญสร้างความภาคภูมิใจ ภาคีเครือข่ายได้เข้ารับโล่รางวัลจากอธิบดีกรมอนามัยเมื่อวันที่

5 สิงหาคม 2562 ที่กรมอนามัย

จากรายงานผลการดำเนินการในโครงการฯ ในช่วง วันที่ 1 มกราคม 2563 - 29 มกราคม 2564 พบว่า มีผู้สมัครเข้าร่วมโครงการนี้ทั้งสิ้น จำนวน 1,488 คน มีการใช้บริการขนส่งนมฟรี จำนวน 4,224 ครั้ง จากการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม พบผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 316 คน คิดเป็นร้อยละ 21.23 ของผู้ลงทะเบียนทั้งหมด ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดได้ใช้บริการขนส่งนมฟรีจริงจำนวน 286 คน คิดเป็นร้อยละ 90.50 แสดงให้เห็นผลตอบรับความต้องการส่งนมของคุณแม่ และมีจำนวน 30 คน ที่มีการลงทะเบียนเข้าร่วมโครงการแต่ยังไม่ใช้บริการส่งนมให้ลูกตนเอง ผลผลิตของโครงการดังกล่าวมีจำนวนครั้งที่ส่งมากที่สุดคือ 2 ครั้ง จำนวน 41 คน คิดเป็นร้อยละ 12.97 จากจำนวนคนที่ส่งนมในโครงการ 316 คน รองลงมาคือ 1 ครั้ง และ 4 ครั้ง (ร้อยละ 10.44 และ 9.49 ตามลำดับ) และมีจำนวน 1 คนที่ส่งจำนวนมากที่สุดถึง 27 ครั้ง แสดงให้เห็นถึงกิจกรรมโครงการดังกล่าวทำให้เด็กแรกเกิดถึงอายุต่ำกว่า 6 เดือนกินนมแม่อย่างเดียวได้สำเร็จ

ผลผลิตจากโครงการมีทารกที่ได้กินนมแม่ครบ 6 เดือนขึ้นไป จำนวน 210 คน คิดเป็นร้อยละ 66.45 จะเห็นได้ว่าทารกได้กินนมแม่ที่เข้าร่วมโครงการอย่างน้อย 6 เดือน มากกว่าร้อยละ 50 และเมื่อให้นมลูกครบอย่างน้อย 6 เดือนจะเห็นว่าจำนวนผู้ส่งนมลดลง แต่ก็ยังพบผู้ให้บริการในโครงการดังกล่าว หากพิจารณาถึงประสิทธิภาพของโครงการฯ ความคุ้มค่า ในด้านครอบครัว มารดาที่เข้าร่วม

โครงการสามารถประหยัดเงินค่านมผงประมาณเดือนละ 5,000-7,000

ด้านผลลัพธ์ ผลงานระหว่างวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2562 - 28 มกราคม 2563 การประเมินความพึงพอใจระดับดีมากร้อยละ 75 ระดับดี ร้อยละ 25 และข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่าแม่สิ้นสุดโครงการ แต่ยังมีแม่หลังคลอดที่ความจำเป็นต้องไปทำงานห่างไกลลูกอีกจำนวนมากที่เห็นความสำคัญ และพยายามที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ มีความต้องการที่จะเข้าร่วมโครงการเพื่อให้มีโอกาสส่งความรักความห่วงใยถึงลูกของพวกเขาผ่านทางน้ำนม หน่วยงานจึงได้นำผลการดำเนินงานที่ผ่านมาสู่การประชุมคณะทำงาน เพื่อเตรียมทำ MOU โครงการภาคีร่วมใจส่งรักส่งนมจากอกแม่สู่ลูกในระยะถัดไป นอกจากนี้ มีการสำรวจความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ ในช่วงวันที่ 1 มกราคม 2563 - 29 มกราคม 2564 พบว่า ผู้เข้าร่วมโครงการดังกล่าวส่วนใหญ่มีความพึงพอใจอยู่ในระดับดีมาก ผู้รับบริการส่วนใหญ่มีความประทับใจจากการใช้บริการส่งนมแม่แช่แข็ง ของ บขส. จำกัด และสายการบินแอร์เอเชีย เนื่องจากมีความรวดเร็วในการขนส่ง และมีความสะดวกในการไปติดต่อรับส่งของสมาชิกในครอบครัว รองลงมาคือ บริษัท นครชัยแอร์ จำกัด เนื่องจากมีจุดรับส่งเป็นเฉพาะบางจุด งดรับส่งในบางสถานที่ที่อยู่ใกล้บ้าน มีข้อเสนอแนะให้มีการดำเนินโครงการอย่างต่อเนื่อง และมีการประชาสัมพันธ์ในสื่อที่ประชาชนสามารถเข้าถึงได้อย่างทั่วถึงต่อไป

3. ปัญหาอุปสรรค และปัจจัยเงื่อนไขความสำเร็จในการดำเนินโครงการฯ

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อสะท้อน

ปัญหาในการใช้บริการในกลุ่มมารดาหลังคลอด และตัวแทนผู้ให้บริการขนส่งนมแม่แช่แข็งฟรี ผู้วิจัยแยกผลการวิเคราะห์เป็นการขนส่งทางบก และการขนส่งทางอากาศ พบปัญหาและอุปสรรคดังนี้

การขนส่งทางบก

1. การสื่อสารประชาสัมพันธ์โครงการยังไม่ทั่วถึง ส่วนมากรับรู้จากการบอกต่อ
2. เส้นทางรถโดยสารที่ร่วมในโครงการขนส่งนมแม่แช่แข็งฟรี ยังไม่ครอบคลุมพื้นที่ตำบลอำเภอ หรือจังหวัดที่ผู้ให้บริการต้องการ
3. จุดรับ-ส่งสถานที่ส่งไกลจากที่พักไม่สะดวกในการใช้บริการ
4. การใช้บริการครั้งแรกหรือบางครั้งไม่ราบรื่น
5. การสื่อสารประชาสัมพันธ์ยังไม่ทั่วถึง
6. การจำกัดน้ำหนักในการขนส่ง/ครั้ง/วัน
7. การส่งนครชัยแอร์มีการกำหนดเวลาส่งและต้องไปส่งที่ศูนย์บริการใหญ่ทีเดียว

การขนส่งทางอากาศ

1. การสื่อสารประชาสัมพันธ์ การจัดส่งนมแม่ฟรี ยังไม่ทั่วถึง
2. เจ้าหน้าที่สายการบินไม่รับรู้โครงการความร่วมมือ
3. จำกัดน้ำหนักในการขนส่ง 10 กิโลกรัม

ปัญหาอุปสรรคในการบริหารจัดการโครงการฯ

1. ไม่มีข้อมูลที่ชัดเจนของระยะเวลาดำเนินการสนับสนุนความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน จนถึงปัจจุบัน

2. บริษัท เอเวอร์เรย์ ด็อกเตอร์ จำกัด การพัฒนา “Line OA ขนส่งนมแม่กับกรมอนามัย” เป็นระบบสนับสนุนการให้บริการขนส่งนมแม่ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ใช้บริการสะท้อนผลคุณภาพของสื่อที่นำเสนอดีมาก สามารถเข้าถึงได้โดยง่าย เนื้อหาไม่ซับซ้อนนำไปสู่การปฏิบัติตามขั้นตอนได้ถูกต้อง

3. การออกแบบระบบบันทึกข้อมูลผู้ให้บริการ อาจพิจารณาประเด็นสำคัญที่ควรนำเข้าไปเพื่อพัฒนาเป็นฐานข้อมูลในการวิเคราะห์และเสนอเป็นสารสนเทศได้อย่างเหมาะสม และง่ายต่อการนำใช้ฐานข้อมูล และเพื่อความครบถ้วนของข้อมูลที่บ่งบอกถึงผลสัมฤทธิ์ของโครงการ

4. ความต่อเนื่องในการควบคุมกำกับ การติดตามผลการดำเนินงานตามแผนที่วางไว้

ปัจจัยความสำเร็จ

1. ความมุ่งมั่นและความตั้งใจของแม่หลังครบกำหนดคลอด 3 เดือนในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวในระยะเวลา 6 เดือนแรกและมีความต้องการให้ลูกได้กินนมตัวเองจนครบ 2 ปี

2. นโยบายผู้บริหารและการทำงานในรูปแบบคณะกรรมการมีการวางแผน ตั้งค่าเป้าหมายร่วมกัน และมีแผนการติดตามงานที่ชัดเจน

3. การสื่อสารประชาสัมพันธ์โครงการอย่างมืออาชีพ เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ของงาน

4. การออกแบบเครื่องมือในการติดตามผลการดำเนินงานที่เข้าถึงได้ง่าย แปรผลได้ง่าย ข้อมูลสามารถนำมาใช้เป็นสารสนเทศประกอบการตัดสินใจของผู้บริหาร หรือ คณะทำงานใน

การปรับปรุงพัฒนาโครงการได้

5. การสร้างความตระหนักในคุณค่า คุณประโยชน์ของนมแม่ที่มีต่อทารก มารดา หลังคลอด และผลกระทบเชิงบวกต่อครอบครัว สังคม ประเทศชาติ

6. การติดตามแก้ไขปัญหได้เร็ว ทันเวลา ของทีมแอดมินผู้ดูแลระบบ

7. สื่อวีดิทัศน์ในการเตรียมความพร้อม ก่อนใช้บริการ ดูแล้วเข้าใจง่าย ปฏิบัติตามได้ ถูกต้อง

8. เครือข่ายมีความเข้มแข็ง ตระหนัก ในความสำคัญของนมแม่

9. ดำเนินกิจกรรมเชิงรุก

10. การเชิญเชิญเกียรติหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือส่งเสริมสนับสนุนให้ประเทศไทย เป็นสังคมนมแม่อย่างยั่งยืน

ผลกระทบ

ผลการดำเนินโครงการฯ เห็นได้ชัดเจน ว่า เกิดผลสัมฤทธิ์ของโครงการ นั่นคือผู้ใช้บริการ ขนส่งนมแม่แช่แข็งฟรี มีส่วนที่ดำเนินการได้ สำเร็จ มีความพึงพอใจต่อบริการที่ได้รับในระดับ ดีมาก ส่งผลให้แนวโน้มสัดส่วนของทารกได้กิน นมแม่เพียงอย่างเดียวในช่วง 6 เดือนแรกของ ชีวิต และกินนมแม่ต่อเนื่องควบคู่อาหารตามวัย จนถึงอายุ 2 ปีหรือนานกว่านั้นเพิ่มมากขึ้น นับ เป็นการสร้างรากฐานที่ดีให้แก่พัฒนาการของ เด็กทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ และสติปัญญา นอกจากนี้การใช้สื่อและการพัฒนา “Line OA ในระบบบริการสุขภาพประชาชนเข้าถึงความ รอบรู้ด้านสุขภาพเพิ่มมากขึ้น เป็นแนวปฏิบัติที่ ดีและมีความเป็นไปได้ในการขยายผลโครงการ

เพื่อให้เกิดเป็นการพัฒนาให้สามารถดำเนินงาน ได้ทั่วประเทศ ผลดีที่เกิดขึ้นต่อสังคมในระยะยาว ได้แก่ สังคมไทยมีกำลังสำคัญของชาติในอนาคต ที่มีพัฒนาการสมบูรณ์แข็งแรง มีความพร้อมใน การเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติ ต่อไป

4. แนวทาง ปรับปรุง และพัฒนาการ ดำเนินโครงการภาคีร่วมใจส่งรักส่งนมจากอก แม่สู่ลูกในเขตสุขภาพที่ 7 กรมอนามัย

1. จัดตั้งศูนย์ฯ รับข้อร้องเรียนจาก ผู้ใช้บริการ และประสานงานกับผู้บริหารให้แก้ไข ทันทัน

2. นำความเสี่ยงเข้าที่ประชุมติดตามหา แนวทางปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้เกิดแนวทางปฏิบัติ ใหม่ที่ชัดเจน

3. ศูนย์อนามัยที่ 7 ขอนแก่น กรม อนามัย กระทรวงสาธารณสุข และภาคีเครือข่ายมีแผนในสร้างความร่วมมือให้บริการส่งนม ฟรี ผ่านการลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ ในระยะยาว 5-10 ปี

4. ประชาสัมพันธ์โครงการอย่างต่อเนื่อง และครอบคลุมพื้นที่ให้ครอบคลุมทั้งในเขตเมือง และชนบท จัดทำสื่อโฆษณาหลากหลายช่องทาง สื่อโทรทัศน์ หรือสื่อออนไลน์ที่ประชาชนสามารถ เข้าถึงได้อย่างทั่วถึง กระจายตามหน่วยบริการ ด้านสุขภาพ เช่น รพ.รัฐ และ รพสต. ทั่วประเทศ

5. เพิ่มช่องทางในการขนส่งให้กระจาย มากยิ่งขึ้น เช่น บริษัทขนส่งอาหารแช่แข็ง ไปรษณีย์ไทย ขยายเครือข่ายบริษัทเดินรถไม่ จำกัดเฉพาะบริษัทจำกัดที่มีขนาดใหญ่ อาจ พิจารณาเส้นทาง รถไฟ รถตู้โดยสารระหว่าง จังหวัด หรืออำเภอ และไม่จำกัดจุดรับส่งในกรณี

ขนส่งทางบก เป็นต้น

6. จากผลการดำเนินงานพบว่ากลุ่มคนที่เข้าถึงบริการส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่มีอาชีพและรายได้มั่นคง การศึกษาระดับปริญญาตรี ดังนั้นอาจต้องคำนึงถึงความเท่าเทียมในการจัดบริการขนส่งนมแม่แช่แข็งฟรี เสริมช่องทางพิเศษในการเข้าถึงบริการของคนบางกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มแรงงานอพยพหรือแรงงานนอกระบบที่ไม่มีโอกาสได้ลาคลอด 3 เดือน เป็นต้น

สรุปผลการวิจัย

จะเห็นได้ชัดเจนว่าผู้ใช้บริการส่งนมแม่แช่แข็งทั้ง 3 ช่องทางได้สำเร็จและมีความต่อเนื่องในการส่งและผู้ใช้บริการมีความมุ่งมั่นตั้งใจป้อนและเก็บน้ำนมส่งให้ลูกจนครบ 1 ปี 6 เดือนหรือจนกว่าไม่มีน้ำนมให้ป้อนเก็บ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่มีอาชีพและรายได้มั่นคงมีการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป ซึ่งโครงการภาคีร่วมใจส่งรักส่งนมจากอกแม่สู่ลูกเป็นมาตรการหนึ่งภายใต้นโยบายปกป้อง ส่งเสริม สนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของ ประเทศไทย โดยจะช่วยลดข้อจำกัดที่เกิดจากการทำงาน ลดภาระ ค่าใช้จ่ายของประชาชน และสนับสนุนทุกความตั้งใจของแม่หลังคลอด ให้สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้นานเท่าที่ต้องการ ซึ่งส่งผลให้อัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่มีแนวโน้มสูงขึ้น จนสามารถบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ คืออัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือนอย่างน้อยร้อยละ 50 ภายในปี 2568 โครงการภาคีร่วมใจส่งรักส่งนมจากอกแม่สู่ลูก เขตสุขภาพที่ 7 กรมอนามัย นับเป็นนโยบายหรือมาตรการช่วยเหลือและสนับสนุนให้สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างต่อเนื่องได้ ก็ส่งผลต่อ

อัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ของประเทศไทย มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น เป็นโครงการที่ผู้ใช้บริการพึงพอใจและเรียกร้องให้คงอยู่ต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

การประเมินผลสัมฤทธิ์หรือความสำเร็จของโครงการโดยใช้กรอบแนวคิด CIPP Model ในการประเมิน เมื่อริเริ่มโครงการ คอ.7 ขอนแก่น ได้นำเข้าข้อมูลสถานการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และความสำเร็จของการสนับสนุนลูกกินนมแม่อย่างเดียวนจนครบ 6 เดือน มีสัดส่วนที่ต่ำเมื่อเทียบค่าเป้าหมายอภิปรายระดับประเทศหรือระดับโลก ซึ่งผู้ร่วมโครงการทั้งมารดา หลังคลอด ครอบครัว หน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เข้าร่วมในโครงการ ได้ตระหนักในความสำคัญของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จึงได้มีการจัดทำโครงการที่เชื่อมโยงต่อยอดจาก โครงการและกิจกรรมเดิมที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ริเริ่มไว้ จากนั้นมีการจัดทำข้อตกลงร่วม (MOU) ในการจัดบริการขนส่งนมแม่ฟรี เพื่อขับเคลื่อนกิจกรรมตามแผนได้สำเร็จ จำนวน 3 โครงการ โดยมีเป้าหมายเดียวกันนอกจากนี้ยังมีการประยุกต์ใช้ Line Official Account (Line OA) ผู้ใช้บริการเข้าถึงข้อมูลคุณภาพได้เป็นอย่างดี สื่อสำหรับเตรียม Packaging นมแม่แช่แข็ง มีกระบวนการขั้นตอนไม่ยุ่งยาก ทำให้เกิดผลผลิตและผลลัพธ์ที่เพิ่มมากขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาของ Sihite และคณะ⁽⁵⁾ และ Komalasari และคณะ⁽⁶⁾ ที่พบว่า ความรู้ ทักษะ ความสามารถของมารดา สิ่งอำนวยความสะดวกในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ การสนับสนุนจากสามีและการสนับสนุนจากครอบครัว มี

ผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว ความไว้วางใจ ความสามารถของเจ้าหน้าที่สาธารณสุข และการสนับสนุนจากเพื่อน ล้วนมีผลปัจจัยเด่นที่มีอิทธิพลคือความสามารถของมารดาที่มีค่า

ข้อเสนอแนะ

รัฐบาลควรให้ความสำคัญในการกำหนดแผนยุทธศาสตร์ทุกระดับ และบรรจุโครงการนี้ในแผนพัฒนาระดับชาติ ระดับจังหวัด ระดับอำเภอและตำบล เพื่อให้สามารถดำเนินการพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง ผู้มีส่วนขับเคลื่อนงานทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชน ควรประชุมหาแนวทางในการจัดบริการขนส่งนมแม่แช่แข็งฟรีทั่วไทย ลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงบริการ

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาในครั้งนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วย ความเมตตาจาก ท่านผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ศูนย์อนามัยที่ 7 ขอนแก่น ที่อนุญาตให้เกิดรวบรวมข้อมูล ตลอดจนตัวแทนหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ทุกท่าน ที่ให้ความร่วมมือในการวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

ขอขอบคุณคุณแม่ที่ให้สัมภาษณ์ ขอบพระคุณทุกท่านที่มีพระคุณทางการศึกษา ที่มีได้เอ่ยนามมา ณ ที่นี้ รวมทั้งกัลยาณมิตรของผู้ศึกษาทุกคน ที่ให้ความรัก ความห่วงใย ความปรารถนาดี และเป็นกำลังใจตลอดมา

สุดท้ายนี้ขอขอบพระคุณ บิดา มารดา และครอบครัว ที่สนับสนุนให้กำลังใจตลอดมา จนการศึกษาในครั้งนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี คุณค่าและประโยชน์ที่ได้รับจากรายงานการวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษามอบแด่คุณแม่ผู้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ทุกคน

เอกสารอ้างอิง

1. เสาวลักษณ์ คำทอง, มยุรี นิรัตธราดร. ผลของโปรแกรมส่งเสริมการรับรู้สมรรถนะแห่งตนต่อพฤติกรรมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของมารดาวัยรุ่นในชุมชน. วารสารสาธารณสุขศาสตร์. 2560;47(1):31-43.
2. กรมอนามัย. คู่มือมารดาหลังคลอดและการดูแลทารก [Internet]. 2562. Available from: https://thailand.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/PP_Handbook.pdf
3. ศูนย์อนามัยที่ 7 ขอนแก่น กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. การขับเคลื่อน พ.ร.บ. ควบคุมการส่งเสริมการตลาดอาหารสำหรับทารกและเด็กเล็ก พ.ศ. 2560 และนโยบายการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของไทย. 2562; ขอนแก่น.
4. Stufflebeam DL, Coryn CL. Evaluation theory, models, and applications. Vol. 50. John Wiley & Sons; 2014.
5. Sihite RM, Rifai A, Utami TN. ปัจจัยกำหนดของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวในทารกอายุ 0-6 เดือน ในเขตเมดาน ชุงกัล. Journal La Medihealtico. 2021;2(1):53-62.
6. Komalasari K, Ifayanti H, Agustriyani F. การสนับสนุนครอบครัวของมารดาและผลงานของมารดาต่อความสำเร็จของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวในทารกอายุ 7-12 เดือน. Jurnal Aisyah: Jurnal Ilmu Kesehatan. 2023;8(S1):291-6.

